

Nr. 242 | juni 2007

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

National strategi for biodiversitet nødvendig

Svært for Danmark at leve op til EU's krav om at standse tab af biologisk mangfoldighed

En femtedel arter truet af udryddelse >

Danmarks biologiske mangfoldighed er truet af krise: Op til 20% af de oprindelige arter er truet af udryddelse. Danmark har forpligtet sig til at stoppe tabet inden 2010. Hvis det skal lykkes, er der brug for en national strategi med klare mål og tidsfrister.

Netværk af naturområder og artsdatabase >

Naturen udnyttes intensivt, men arternes levesteder kan beskyttes ved at etablere et netværk af større naturområde. For at skabe sådan et netværk, er der brug for mere viden om oprindelige arter og deres levesteder. Eksperterne foreslår derfor at opbygge en artsdatabase som den, man har i bl.a. Sverige.

Kommuner vil ikke tage ansvar >

Det vil koste penge at bremse tabet af biologisk mangfoldighed. Kommunerne, som nu har hovedansvaret for naturbeskyttelse og naturpleje, fralægger sig medansvaret for at nå 2010-målene.

Dette nyhedsbrev rapporterer fra høringen om "Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?" på Christiansborg den 15. maj 2007, som Teknologirådet arrangerede for Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg. Høringen kan downloades som podcast fra www.tekno.dk

Hvis Danmark skal gøre sig håb om at stoppe tabet af biologisk mangfoldighed inden 2010, eller i hvert fald sætte en proces igang, der bringer os nærmere målet, som vi har forpligtiget os til i EU, er to tiltag helt afgørende: Vi skal have en national strategi for biodiversitet, og vi skal have meget mere viden om, hvor vore oprindelige arter findes i landskabet, og hvordan effekten af de naturpolitiske tiltag er på den biologiske mangfoldighed. At bremse tabet af biologisk mangfoldighed koster penge. Bl.a. koster det penge at få skaffet den nødvendige viden om vore oprindelige arter og deres levesteder. Biodiversitets-forskerne henviste på høringen til, at andre nordiske lande investerer milliarder i indsamling af

basis-data om biodiversiteten, og at Danmark på det område har et stort efterslæb.

Høringen gjorde det endvidere klart, at der efter kommunernes opfattelse er et stort misforhold mellem de nye, store opgaver på naturbeskyttelsesområdet, som lovgivningen har pålagt kommunerne med kommunalreformen, og de redskaber og ressourcer, kommunerne har til rådighed til at løse opgaverne.

Danmark ramt af biologisk krise

Den biologiske mangfoldighed i Danmark er under et voldsomt pres, fremhævede eksperterne på høringen. I historisk perspektiv er det ifølge professor

Peder Agger, Roskilde Universitetscenter, sket i fire trin: Først tabet af skovene fra for 7000-8000 år siden og indtil ca. 1800. Dernæst gennem de seneste århundreder tabet af vandet i landskabet via dræning, tørlægning og udretning af vandløb. Dernæst tabet af halvkulturer som heder, enge og overdrev, og i de seneste årtier belastningen af naturen med kvælstof og pesticider.

2010 målet for biodiversitet

Danmark underskrev ved verdenstopmødet i Rio i 1992 sammen med 170 andre lande FN's Konvention om Biologisk Mangfoldighed. Ifølge denne forpligter landene sig til at udarbejde strategier til at bevare global, regional og lokal biodiversitet. Ved opfølgingsmødet 10 år efter Rio, som fandt sted i Johannesburg i 2002, satte landene det fælles mål at opnå en betydelig reduktion i tabet af biodiversitet inden 2010. I 2001 besluttede EU's stats- og regeringsledere, at målet for EU-landene skal være at stoppe tabet af biodiversitet i 2010. Dette mål blev indskrevet i den danske regerings naturpolitik i 2004 og i regeringens naturpolitiske redegørelse i 2006. EU-Kommissionen fremlagde i 2006 en meddelelse om, hvilken indsats der kræves, for at landene kan nå målet, og iværksatte projektet "Countdown2010", der skal hjælpe medlemslandene i dette arbejde. Målet om at stoppe tabet af biodiversitet inden 2010 var baggrunden for, at Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg bad Teknologirådet om at arrangere høringsen "Biodiversitet 2010 – hvordan når vi målene?". Udvalgets formand Christian Wedell-Neergaard (KF) sagde i sin indledning om baggrunden for høringsen, at flere eksperter har peget på, at Danmark får vanskeligheder med at nå målene i rette tid.

"Kvaliteten af Danmarks natur og biodiversitet har ikke tidligere været så ringe", konkluderede det bredt sammensatte Wilhjelm-udvalg i 2001 i rapporten: "En rig natur i et rigt samfund". Situationen er ikke blevet bedre siden. Svarende til Wilhjelm-udvalgets analyser er de største trusler mod den biologiske mangfoldighed i Danmark ifølge forskerne stadigvæk: Manglende plads til naturen (tabet af levesteder), fragmentering af landskabet og tabet af små-biotoper, den intensive landbrugs- og skovdrift, der har ført til ensretning og forarmning af naturen og til forureningen af naturen med pesticider og kvælstof, dræning og tørlægning af vådområder og ødelæggelse af vandets naturlige kredsløb samt klimaændringerne. I havet har gentagne, menneskeskabte episoder med iltsvind ført til en forarmelse af livet i de kystnære farvande, og råstofindvinding og intensivt fiskeri, herunder det kommercielle fiskeri med slæbende redskaber, har ført til ødelæg-

gelse af arters levesteder og voldsomme ændringer i fiskesamfundenes sammensætning.

Resultatet er, at op til 20 procent af vore oprindelige, danske arter er truet af udryddelse ifølge Danmarks Miljøundersøgelser. Vi lever i en tid med masseuddøen af levesteder og arter, sagde professor Carsten Rahbek, Københavns Universitet, der karakteriserede situationen for den biologiske mangfoldighed i Danmark som en "biologisk krise".

Danmark rummer en enorm biodiversitet

Biodiversitet eller biologisk mangfoldighed er mangfoldigheden af landskaber og økosystemer, naturtyper og arter samt den genetiske diversitet. Danmark rummer en enorm biologisk mangfoldighed i betragtning af landets størrelse, nemlig omkring 30.000 forskellige arter. Heraf er 21.000 hvirvelløse dyr, typisk insekter. Det skyldes, at landet er placeret, hvor tre biogeografiske regioner krydser hinanden: Den boreale, den atlantiske og den kontinentale. Derfor huser landet arter og naturtyper, der er unikke for hver af regionerne. Dertil kommer, at den danske natur oprindeligt er yderst forskelligartet, strækken sig fra fattige jorde i Vestjylland til fede jorde mod øst og i havet fra det salte Vesterhav til den meget mindre salte Østersø.

For at fremme den folkelige opbakning til bevarelse af biodiversiteten foreslog Michael Stoltze, Det Grønne Kontaktsudvalg, på høringsen, at der udarbejdes en naturkanon i lighed med de kulturelle kanons. Den skal beskrive, hvad natur er og via eksempler illustrere, hvor bredt naturbegrebet er. Sådant en naturkanon vil skabe større folkelig forståelse for og debat om natur og biologiske mangfoldighed, mener de grønne organisationer.

National strategi nødvendig

Hvis vi skal ud af denne krise og leve op til 2010-målene, skal vi have en national strategi for biodiversitet med klart definerede målsætninger. Strategien skal fastlægge rammerne for kommunernes og sektoreernes indsats og forvaltning af naturen. Det var budskabet til politikerne fra biodiversitets eksperterne. Danmark har ganske vist en lødig handlingsplan for biologiske mangfoldighed, men den er alt for ukonkret, mente Carsten Rahbek. Lektor Ib Johnsen, Biologisk Institut, Københavns Universitet, påpegede, at de hidtidige planer ikke er blevet ført ud i livet, som de var tænkt. Derfor skal den nationale strategi have konkrete mål og tidsfrister. Desuden mente Carsten Rahbek og seniorforsker Rasmus Ejrnæs, Danmarks Miljøundersøgelser, at dansk naturpolitik – inklusive de kommende nationalparker – har haft alle mulige andre formål end sikring af biodiversiteten, eksempelvis rekreative formål eller skovrejsning for at beskytte grundvan-

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

det. Derfor skal den nationale strategi alene have beskyttelse og fremme af biodiversitet som mål.

Den nationale strategi skal fastlægge et netværk, der både omfatter det nationale og det kommunale niveau og går helt ud til den enkelte ejendom, foreslog Peder Agger. Netværket af naturområder skal bestå af store naturområder, der kædes sammen for at skabe økologiske spredningskorridorer for arterne. OECD anbefalede allerede i 1999, at Danmark etablerer sådan et netværk af naturområder. Carsten Rahbek mente, at der er brug for en erkendelse af, at bevarelse af biodiversiteten er en stor samfundsopgave, som alle skal løfte sammen. Den folkelige opbakning er helt afgørende.

National arts databank

Et helt afgørende problem i arbejdet med at bevare og fremme Danmarks biologiske mangfoldighed er, at vi ikke præcist ved, hvor mange arter vi har, og hvor de findes. Viden er vigtig, fordi man må kende arterne og deres levesteder for at kunne bevare dem, påpegede Rasmus Ejmæs. Især ved vi alt for lidt om den terrestriske biodiversitet, arterne på landjorden. Og det er et alvorligt problem, for det er her, de fleste af vore oprindelige arter findes. Rasmus Ejmæs illustrerede dette med, at naturtyper og arter i de danske Natura 2000 områder blev kortlagt i 2004 og 2005, men disse områder udgør kun 7-8 procent af det danske landareal. Resten af den terrestriske natur ved vi meget lidt om. I landbrugslandet mangler vi registrering af små-biotoper og § 3-områders beliggenhed og biologiske mangfoldighed, og i skovbruget mangler vi kortlægning af de såkaldte nøgle-biotoper med høj biologisk mangfoldighed. Ifølge Rasmus Ejmæs og Carsten Rahbek mangler der også viden om effekten af de tiltag, der er sat i værk, eksempelvis de mange naturgenopretningsprojekter. Vores naturforvaltning bygger alene på "vi tror", sagde Carsten Rahbek.

Uden tilstrækkelig viden vil det blive meget dyrere at nå 2010-målene, påpegede forskerne. Kortlægning af hvor arterne findes, både på landjord og i havet, bedre overvågning samt måling af effekten af den indsats, der gøres, er nødvendige redskaber til at prioritere, målrette og effektivisere indsatsen, både for at få det bedste mulige resultat i form af beskyttelse og fremme af biodiversiteten og for at kunne gøre indsatsen mest omkostningseffektiv. Peder Agger understregede dog på høringen, at vi ved tilstrækkeligt til at handle nu, blandt andet om pesticiders og kvælstofs skadelige virkning på biodiversiteten og fra de analyser af den danske naturs tilstand, som blev fremlagt i Wilhjelm-udvalgets rapport i 2001.

Der findes flere biodiversitets-databaser i Danmark, men de er efter Carsten Rahbeks opfattelse ikke tilstrækkeligt dækkende, og de giver ikke et samlet overblik over vores biologiske mangfoldighed. Der er forskningsbaserede datasamlinger som rummer data fra den terrestriske del af det nationale overvågningsprogram NOVANA (se omtale i faktaboks). Men det vi har brug for, er en national arts-databank, med basal viden om alle vore arter, deres levesteder og udbredelse. En databank som samler data ind, der kan bruges i naturforvaltningen, og som samler alle de eksisterende data fra ovennævnte databaser. Flere eksperter på høringen efterlyste en sådan arts-databank i lighed med, hvad Sverige og andre europæiske lande har. Seniorforsker Flemming Rune, Københavns Universitet bemærkede, at i forhold til, hvad det øvrige Norden og Baltikum investerer i registrering og indsamling af biodiversitets-data, har Danmark et kæmpe efterslæb.

Datasamlinger om naturen

Data til den forskningsbaserede datasamling NOVANA indsamles af Danmarks Miljøundersøgelses Fagdatacenter for Biodiversitet og Terrestrisk Natur. De øvrige fagdatacentre i NOVANA varetager data om naturens tilstand i ferskvand og hav. Dataindsamlingen til NOVANA blev tidligere foretaget af amterne, men er nu overtaget af de statslige miljøcentre. Hovedformålet med NOVANA er at overvåge Habitatdirektivets naturtyper og arter. Hovedparten af overvågningen foregår derfor indenfor Natura 2000 områderne, der kun udgør 7-8 procent af landarealet. Data fra NOVANA er fra 2007 placeret i den fællesoffentlige naturdatabase www.naturdata.dk, som også indeholder data fra amternes naturplanlægning, kortlægningen af Habitat-områderne og i fremtiden kommunernes besigtigelsesdata.

Der findes en anden forskningsbaseret database på Zoologisk Museum, der huser den danske afdeling af den internationale Global Biodiversity Information Facility, kaldet DANBIF. Derudover er Skov- og Naturstyrelsen ved at indsamle den eksisterende viden om arter i skovene fra staten, de tidligere amter, kommunerne og naturorganisationer og kombinere disse data med, hvad Skov- og Naturstyrelsen i øvrigt har af skovdata samt historiske oplysninger om skovene. Ud fra disse data vil Skov- og Naturstyrelsen vurdere, hvor de mest værdifulde skove ligger. Der er altså ikke tale om ny kortlægning eller overvågning. Endelig indsamler flere naturorganisationer data om arterne, eksempelvis Dansk Ornitologisk Forenings DOF-base.

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

Kommunerne fralægger sig ansvaret

Med kommunalreformen har kommunerne overtaget næsten alle amternes opgaver på natur- og miljøområdet. Kommunerne har nu hovedansvaret for naturbeskyttelse og naturpleje. Og for første gang skal kommunerne omsætte EU-lovgivning til praktisk handling, nemlig EU's Habitat- og Vandrammedirektiver. Ved udgangen af 2009 vedtager staten i henhold til disse direktiver indsatsplaner for Natura 2000 områderne og vandplaner. Planerne vil indeholde bindende mål for den lokale natur- og vandkvalitet og sætte rammerne for kommunernes indsats inden for disse områder. Derefter skal kommunerne udarbejde handlingsplaner med konkrete projekter, der skal sikre, at målet om en god økologisk tilstand i vandmiljøet nås inden 2015, skriver Kommunernes Landsforening (KL) i en ny pjece til kommunerne: "Vand og natur på den lokale dagsorden". De nye statslige miljøcentre skal overvåge, at kommunerne lever op til kravene. Derudover anbefaler regeringen ifølge Skov- og Naturstyrelsens direktør Hans Henrik Christensen, at kommunerne udarbejder naturkvalitetsplaner for alle beskyttede naturområder efter naturbeskyttelseslovens bestemmelser. Men det er altså ingen pligt for kommunerne.

Alene på vandområdet skønnes kommunernes opgaver at ville koste 100-150 mio. kr. pr. kommune. Oveni det beløb kommer udgifterne til at forbedre naturen via konkrete projekter. Disse udgifter står i skærende kontrast til de midler, kommunerne har afsat til naturbeskyttelse. Ifølge konsulent Flemming Lebert Sørensen, KL, budgetterer de 98 kommuner tilsammen med 121 mio. kr. i 2007 til naturbeskyttelse (eksklusive lønudgifter). Heraf er 44,5 mio. kr. afsat til naturforvaltningsprojekter og kun knapt 7 mio. kr. til Natura 2000 områderne.

Selvom kommunerne altså nu har hovedansvaret for naturbeskyttelsen i Danmark, gjorde Flemming Lebert Sørensen opmærksom på, at kommunerne ikke vil påtage sig ansvaret for, at Danmark når 2010-målene. "Hvad angår 2010 målene kan kommunerne med de nuværende redskaber og ressourcer ikke påtage sig ansvaret for at nå målene", fremgik det af hans skriftlige oplæg til høringen. Det fik straks Danmarks Naturfredningsforening (DN) på banen: "Udmeldingen er en bombe under dansk naturbeskyttelse. Kommunerne smider håndklædet i ringen kun fem måneder efter, at de fik ansvaret for natur og miljø", sagde direktør Gunver Bennekou. Men den udlægning afviser formanden for KL's Teknik- og Miljøudvalg, byrådsmedlem Bjørn Dahl (V), Roskilde Kommune: "Det vi siger er, at kommunerne med den nuværende lovgivning ik-

ke har noget ansvar for den biologiske mangfoldighed og for at 2010-målene nås. Vi ønskede netop på høringen at gøre opmærksom på, at der skal tilføjes flere midler til området. Hvis Folketinget mener, at kommunerne skal have opgaven fremover, er vi meget positive. Men så må Folketinget vedtage, hvad kommunerne skal gøre og give os de redskaber og ressourcer, der skal til".

Miljøminister Connie Hedegaard (KF) mener derimod, at kommunerne har et medansvar for at 2010-målene nås. På høringen sagde hun: "Kommunerne skal forvalte eksisterende natur, men de skal også – og den opgave har de selv accepteret – planlægge for etablering af ny natur. Derfor er kommunerne væsentlige medspillere, når vi taler om 2010-målet".

Oplægsholdere på høringen:

Connie Hedegaard, Miljøminister
Carsten Rahbek, Biologisk Institut, Københavns Universitet
Einer Eg Nielsen, Danmarks Fiskeriundersøgelser
Flemming Lebert Sørensen, Kommunernes Landsforening
Flemming Rune, Skov og Landskab, Københavns Universitet
Ib Johnsen, Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring, Roskilde Universitetscenter
Michael Stoltze, Det Grønne Kontaktudvalg
Morten Lautrup-Larsen, Direktoratet for Fødevarer-Erhverv
Peder Agger, Institut for Miljø, Samfund og Rumlig forandring, Roskilde Universitetscenter
Peter Esbjerg, Institut for Økologi, Københavns Universitet
Peter Pagh, Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet
Rasmus Ejrnæs, Danmarks Miljøundersøgelser

Politikerpanelet på høringen:

Eyvind Vesselbo (V)
Torben Hansen (S)
Johannes Poulsen (RV)
Steen Gade (SF)
Per Clausen (EL)

Ordstyrer på høringen:

Christian Wedell-Neergaard (KF), udvalgsformand

Projektledelse:

Ulla Holm Vincentsen
Signe Skibstrup Blach

Udgiver
Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement
Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyheds-
breve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311

Fra Rådet til tinget udgives af Teknologirådets sekretariat. Redaktør Ida Leisner. Dette nyhedsbrev er skrevet af miljøjournalist Jonna Odgaard.

De sidste fem numre af Fra rådet til tinget:

Nr. 241: Biogas – en forsømt mulighed

Nr. 240: Fjernvarme får ny betydning

Nr. 239: Meget mere energi kan spares

Nr. 238: Aktion mod resistente bakterier

Nr. 237: Dobbelt gevinst med elbiler

Fra rådet til tinget stilles alene til rådighed for visning/læsning. Det er ikke tilladt at kopiere, hverken på papir, elektronisk eller i digital form. Der må dog tages kopi til egen personlig brug, jf. Ophavsretslovens § 12. Der må kun citeres med kildeangivelse og kun linkes til visninger på måder, der fører hen til Teknologirådets hjemmeside. Yderligere rettigheder til materialet kan aftales ved henvendelse til redaktør Ida Leisner.

Udgiver

Teknologirådet
Antonigade 4
DK - 1106 København K
Tel. 33 32 05 03
rtt@tekno.dk

Abonnement

Gratis pr. email
Tilmelding på:
rtt@tekno.dk
Tidligere nyhedsbreve findes på:
www.tekno.dk/rtt.htm

ISSN: 1602-4311